

Οι συνέπειες για τα θεμελιώδη δικαιώματα που ενέχει η υποχρέωση δακτυλοσκόπησης για το Eurodac

Ειδική έκδοση FRA

Η επεξεργασία βιομετρικών δεδομένων με σκοπό τη διαχείριση της μετανάστευσης, του ασύλου και των συνόρων είναι πλέον διαδεδομένη πρακτική. Το παρόν αφιέρωμα εξετάζει τα μέτρα τα οποία μπορούν να λαμβάνουν οι αρχές για να επιβάλλουν στους νεοαφιχθέντες αιτούντες άσυλο και παράτυπους μετανάστες την παροχή δακτυλικών αποτυπωμάτων τα οποία θα καταχωρηθούν στη βάση Eurodac. Το Eurodac είναι μια μεγάλη βάση δεδομένων δακτυλικών αποτυπωμάτων που δημιουργήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) για την ομαλή λειτουργία του συστήματος του Δουβλίνου, ενός μηχανισμού ο οποίος θεσπίστηκε για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου. Αυτή η ειδική έκδοση αποσκοπεί στο να συνδράμει τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα και τους οργανισμούς της ΕΕ ώστε να αποφεύγονται παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά την προσπάθεια επίτευξης συμμόρφωσης προς την υποχρέωση δακτυλοσκόπησης, εξετάζοντας προσεκτικότερα τις συνέπειες της άρνησης παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων όσον αφορά την αρχή της μη επαναπροώθησης, το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια, καθώς και το δικαίωμα στην προστασία από δυσανάλογη χρήση βίας. Περιέχει επίσης έναν κατάλογο σημείων ελέγχου που θα βοηθήσει τις αρχές που είναι επιφορτισμένες με το καθήκον λήψης δακτυλικών αποτυπωμάτων.

Η ειδική αυτή έκδοση είναι η πρώτη δημοσίευση στο πλαίσιο της έρευνας του FRA με θέμα τα βιομετρικά δεδομένα σε μεγάλα πληροφοριακά συστήματα στον τομέα των συνόρων, της μετανάστευσης και του ασύλου, η οποία περιλαμβάνεται στα ετήσια προγράμματα εργασίας 2014-2016. Πρόκειται για ένα "ζωντανό" έγγραφο, το οποίο θα αναθεωρηθεί από τον FRA εφόσον προκύψουν νέα ερευνητικά πορίσματα ή εφόσον αναπτυχθεί περαιτέρω η περιορισμένη σήμερα εθνική νομολογία.. Παρότι η έμφαση δίνεται στα δακτυλικά αποτυπώματα, οι προβληματισμοί που προβάλλονται στην έκδοση αυτή ισχύουν και για άλλα βιομετρικά στοιχεία ταυτοποίησης.

Τα κύρια συμπεράσματα της ειδικής έκδοσης

- Η συμμόρφωση προς την υποχρέωση παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων για το Eurodac θα πρέπει πρωτίστως να διασφαλίζεται μέσα από αποτελεσματική ενημέρωση και συμβουλευτική, τόσο σε εξατομικευμένη βάση όσο και μέσα από γενικευμένες δράσεις που θα απευθύνονται σε

κοινότητες μεταναστών. Η ενημέρωση, για να είναι αποτελεσματική, θα πρέπει να γίνεται σε γλώσσα κατανοητή από τους αποδέκτες και να λαμβάνει υπόψη παράγοντες που σχετίζονται με το φύλο και το πολιτιστικό υπόβαθρο.

- Η άρνηση παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων δεν επηρεάζει την υποχρέωση των κρατών μελών να τηρούν την αρχή της μη επαναπροώθησης.
- Η στέρηση της ελευθερίας ενός ατόμου ως μέσο άσκησης πίεσης προς αυτό προκειμένου να δώσει δακτυλικά αποτυπώματα πρέπει να εφαρμόζεται σε εξαιρετικές περιστάσεις, και να μην ασκείται κατά ευάλωτων ατόμων.
- Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς περιστάσεις κάτω από τις οποίες δικαιολογείται η άσκηση σωματικής ή ψυχολογικής βίας για τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων για το Eurodac.

Κατάλογος σημείων ελέγχου (checklist) για τη διενέργεια δακτυλοσκόπησης για το Eurodac με σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματα

Οι αιτούντες άσυλο και οι παράτυποι μετανάστες που συλλαμβάνονται για παράνομη διέλευση των συνόρων έχουν την υποχρέωση να δίνουν δακτυλικά αποτυπώματα για το Eurodac. Τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να λαμβάνουν τα δακτυλικά τους αποτυπώματα, ωστόσο τίθενται περιορισμοί στους τρόπους με τους οποίους υλοποιείται η υποχρέωση αυτή προκειμένου να μην παραβιάζονται θεμελιώδη δικαιώματα. Ο FRA κατάρτισε αυτόν τον κατάλογο σημείων ελέγχου για να βοηθήσει τις αρχές και τους υπαλλήλους που είναι επιφορτισμένοι με το καθήκον της λήψης δακτυλικών αποτυπωμάτων για το Eurodac να ενεργούν κατά τρόπο που συνάδει με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Κάποια μέρη του καταλόγου θα φανούν χρήσιμα και σε υπαλλήλους που ασκούν άλλα καθήκοντα.

- ✓ Η δακτυλοσκόπηση πρέπει να αποτελεί μέρος της συνολικής διαδικασίας καταγραφής και παραπομπής/μετεγκατάστασης και όχι να υλοποιείται ως αυτοτελής δραστηριότητα.
- ✓ Κατά την έναρξη της διαδικασίας δακτυλοσκόπησης, οι αξιωματικοί οφείλουν να ενημερώνουν κάθε πρόσωπο για την υποχρέωσή του να δώσει δακτυλικά αποτυπώματα, για τον σκοπό της συλλογής των αποτυπωμάτων και για τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η επεξεργασία τους, όπως απαιτείται από το άρθρο 29 του κανονισμού Eurodac. Η ενημέρωση θα πρέπει να γίνεται και προφορικά (με απλά λόγια) και γραπτώς, σε γλώσσα την οποία το άτομο κατανοεί.
- ✓ Μια πρώτη ενημέρωση σχετικά με τη δακτυλοσκόπηση για το Eurodac θα πρέπει να παρέχεται ταυτόχρονα με τις λοιπές πληροφορίες για τη διαδικασία καταγραφής. Η ενημέρωση, για να είναι αποτελεσματική, θα πρέπει να γίνεται με χρήση των κατάλληλων μέσων, σε γλώσσα κατανοητή από τους αποδέκτες, και να λαμβάνει υπόψη παράγοντες που σχετίζονται με το φύλο, την ηλικία και το πολιτιστικό υπόβαθρο. Η ενημέρωση θα πρέπει να είναι εξατομικευμένη αλλά, όταν κρίνεται σκόπιμο, μπορεί να συνοδεύεται και από συμπληρωματικές πρωτοβουλίες σε επίπεδο κοινότητας.
- ✓ Οι αξιωματικοί θα πρέπει να διαθέτουν τη στοιχειώδη κατάρτιση ώστε να αντιλαμβάνονται σημάδια που φανερώνουν ότι το άτομο ενδέχεται να έχει υποστεί τραυματική εμπειρία, να είναι θύμα βασανιστηρίων, εμπορίας ανθρώπων, σεξουαλικής βίας ή βίας λόγω φύλου ή άλλης σοβαρής εγκληματικής ενέργειας και να είναι εκπαιδευμένοι ώστε να ελαχιστοποιούν τον κίνδυνο μιας νέας τραυματικής εμπειρίας ή άλλων επιπλοκών στη διάρκεια της δακτυλοσκόπησης.
- ✓ Οι αξιωματικοί θα πρέπει να διαθέτουν την αναγκαία εκπαίδευση ώστε να αναγνωρίζουν αν το δέρμα των δακτύλων αλλοιώθηκε κακόβουλα ή αν είναι φύσει αδύνατη η λήψη καλής ποιότητας δακτυλικών αποτυπωμάτων και να μην ταλαιπωρούν ανθρώπους που δικαιολογημένα δεν μπορούν να δώσουν δακτυλικά αποτυπώματα (π.χ. σκιζμένα δάχτυλα λόγω χειρωνακτικής εργασίας).
- ✓ Όταν κάποιος αρνείται να δώσει δακτυλικά αποτυπώματα, οι υπεύθυνοι για την δακτυλοσκόπηση θα πρέπει να τον ρωτούν για ποιο λόγο αρνείται (η άρνηση μπορεί να μην οφείλεται μόνο στην επιθυμία καταστρατήγησης του κανονισμού του Δουβλίνου, αλλά και σε άλλους λόγους, όπως ο φόβος μήπως τα δεδομένα διαβιβαστούν στη χώρα καταγωγής), και να καταγράψει τους λόγους.
- ✓ Πριν την προσφυγή σε εξαναγκαστικά μέτρα, θα πρέπει να δίνεται στο άτομο πραγματική ευκαιρία ώστε να συμμορφωθεί οικειοθελώς προς τις απαιτήσεις δακτυλοσκόπησης, μεταξύ άλλων ζητώντας του να προσέλθει για δακτυλοσκόπηση για δεύτερη φορά. Όσοι έχουν ενημερωθεί αλλά συνεχίζουν να αρνούνται να δώσουν δακτυλικά αποτυπώματα θα πρέπει να λαμβάνουν συμβουλευτικές υπηρεσίες, ώστε να αντιμετωπίσουν τους φόβους και τις προσδοκίες τους.
- ✓ Η κράτηση του ατόμου ώστε να αναγκαστεί να δώσει δακτυλικά αποτυπώματα είναι μέτρο που πρέπει να εφαρμόζεται κατ' εξαίρεση. Η κράτηση μπορεί να εξεταστεί ως ενδεχόμενο μόνον εφόσον προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία· πρέπει να αποσκοπεί αποκλειστικά και μόνο στην εκπλήρωση της υποχρέωσης για

παροχή δακτυλικών αποτυπωμάτων, δεν πρέπει να έχει τιμωρητικό χαρακτήρα, πρέπει να έχει περιορισμένη διάρκεια και πρέπει να αίρεται αφής στιγμής εκπληρώνεται η υποχρέωση. Ο χώρος κράτησης πρέπει να είναι κατάλληλος και να επικρατούν ανθρώπινες συνθήκες.

- ✓ Η άσκηση σωματικής ή ψυχολογικής βίας για την απόσπαση δακτυλικών αποτυπωμάτων για το Eurodac θα πρέπει να αποφεύγεται, δεδομένου ότι εγκυμονεί σοβαρό κίνδυνο παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων.

- ✓ Παιδιά, άτομα για τα οποία υπάρχει υποψία ότι έχουν πέσει θύματα βασανιστηρίων, σεξουαλικής βίας ή βίας λόγω φύλου ή άλλων σοβαρών εγκληματικών ενεργειών, καθώς και πρόσωπα με τραυματικές εμπειρίες δεν θα πρέπει να κρατούνται ούτε να εξαναγκάζονται να δώσουν δακτυλικά αποτυπώματα. Το ίδιο ισχύει για άλλα πρόσωπα που συνήθως θεωρούνται ευάλωτα. Δακτυλικά αποτυπώματα για το Eurodac δεν πρέπει να λαμβάνονται από παιδιά εφόσον υπάρχει αμφιβολία σχετικά με την συμπλήρωση ή μη του 14ο έτους της ηλικίας τους.

Εισαγωγή

Τα δακτυλικά αποτυπώματα των πολιτών της ΕΕ αποθηκεύονται στα διαβατήριά τους σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2252/2004 του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2004, ο οποίος απαιτεί επίσης να περιέχονται βιομετρικά δεδομένα στις άδειες παραμονής Σένγκεν. Όσοι χρειάζονται θεώρηση εισόδου στον χώρο Σένγκεν καταγράφουν τα δακτυλικά τους αποτυπώματα στο Σύστημα Πληροφοριών για τις Θεωρήσεις (VIS), ένα μεγάλο πληροφοριακό σύστημα που περιέχει πολλά εκατομμύρια δακτυλικά αποτυπώματα και άλλα προσωπικά δεδομένα¹.

Σύμφωνα με τον [κανονισμό Eurodac \(ΕΕ\) αριθ. 603/2013](#), όλοι οι αιτούντες άσυλο και οι παράτυποι μετανάστες που συλλαμβάνονται για παράνομη διέλευση των συνόρων —με εξαίρεση τα παιδιά ηλικίας κάτω των 14 ετών— υποχρεούνται να δώσουν τα δακτυλικά τους αποτυπώματα, τα οποία αποθηκεύονται σε μια μεγάλης κλίμακας βάση δεδομένων που ονομάζεται Eurodac. Όταν ένα κράτος μέλος συλλαμβάνει παράτυπους μετανάστες στο έδαφός του, έχει τη δυνατότητα να αντιπαραβάλλει τα δακτυλικά τους αποτυπώματα με τα δεδομένα του Eurodac.

Το Eurodac είναι αναγκαίο για την ομαλή λειτουργία του συστήματος του Δουβλίνου, ενός μηχανισμού που θεσπίστηκε για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου. Σύμφωνα με τον [κανονισμό του Δουβλίνου \(ΕΕ\) αριθ. 604/2013](#), ελλείψει δεσμών του αιτούντος άσυλο με συγκεκριμένο κράτος μέλος (π.χ. θεώρηση εισόδου ή παρουσία στενών συγγενών), υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου είναι συνήθως το κράτος μέλος μέσω του οποίου εισήλθε στην ΕΕ ή στον χώρο Σένγκεν. Το κράτος μέλος εισόδου κατά κανόνα διαπιστώνεται ανατρέχοντας στο Eurodac, αν και ενίοτε χρησιμοποιούνται και άλλα στοιχεία, π.χ. εισιτήριο τραίνου. Οι περισσότεροι αιτούντες άσυλο δεν είναι κάτοχοι έγκυρων ταξιδιωτικών εγγράφων (π.χ. διαβατήριο με σφραγίδα του συνοριακού σημείου διέλευσης από το οποίο εισήλθαν) από τα οποία θα μπορούσε να αποδειχθεί η διαδρομή που ακολούθησαν.

Με το Eurodac εξακριβώνεται αν το πρόσωπο υπέβαλε αίτηση ασύλου

Το σύστημα του Δουβλίνου δεν μπορεί να λειτουργήσει ομαλά παρά μόνον εάν τα κράτη μέλη είναι σε θέση να εξακριβώσουν κατά πόσον ένα άτομο έχει ήδη υποβάλει αίτηση ασύλου ή έχει συλληφθεί για παράνομη διέλευση εξωτερικού συνόρου σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ ή σε συνδεδεμένη χώρα Σένγκεν (Ισλανδία, Λιχτενστάιν, Νορβηγία και Ελβετία). Το Eurodac δίνει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να το εξακριβώσουν με αξιόπιστο τρόπο. Η λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων για το Eurodac αυτή καθαυτή δεν ταυτοποιεί το πρόσωπο, πλην όμως συμβάλλει στην ταυτοποίησή του αφού μπορεί να προκύψει κάποια σχέση μεταξύ του αιτούντος άσυλο και προηγούμενης καταχώρησης στο Eurodac. Εάν τα δακτυλικά του αποτυπώματα συμπίπτουν με τα δεδομένα του Eurodac, οι αρχές μπορούν να ζητήσουν τα προσωπικά του δεδομένα από το πρώτο κράτος μέλος που καταχώρησε το άτομο στο Eurodac, βάσει του άρθρου 34 του κανονισμού του Δουβλίνου. Πέραν αυτού, το άρθρο 1 παράγραφος 3 του κανονισμού Eurodac επιτρέπει στο κράτος μέλος προέλευσης να αντιπαραβάλλει τα δακτυλικά αποτυπώματα που λαμβάνονται για το Eurodac με άλλες βάσεις δεδομένων που λειτουργούν δυνάμει της εθνικής του νομοθεσίας, όπως εθνικές βάσεις δεδομένων αλλοδαπών. Με τον τρόπο αυτό μπορεί επίσης να ταυτοποιηθεί τελικά το εν λόγω άτομο. Υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, το άρθρο 20 του κανονισμού Eurodac και τα άρθρα 21 και 22 του κανονισμού VIS επιτρέπουν την αναζήτηση δακτυλικών αποτυπωμάτων αιτούντων άσυλο στο Σύστημα Πληροφοριών για τις Θεωρήσεις (VIS). Συνεπώς, τουλάχιστον σε αυτές τις περιπτώσεις και σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 5 του κανονισμού Eurodac, η λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων για το

Eurodac θα μπορούσε επίσης να εξυπηρετήσει την ταυτοποίηση ή την εξακρίβωση της ταυτότητας του προσώπου. Μέσω της περαιτέρω ανταλλαγής πληροφοριών με το κράτος μέλος στο οποίο προκύπτει η σύμπτωση θα μπορούσε επίσης να διαπιστωθεί η εθνικότητα του αιτούντος άσυλο ή του υπηκόου τρίτης χώρας.

Είναι γνωστές περιπτώσεις αιτούντων άσυλο που χρησιμοποιούν οξύ, κόλλα ή άλλα μέσα για να καταστρέψουν τα δακτυλικά τους αποτυπώματα και να αποφυγούν την καταγραφή στο Eurodac. Ωστόσο, η ελλιπής καταγραφή στο Eurodac εκ μέρους των σημείων εισόδου τελευταία τυχάνει αυξανόμενης προσοχής.. Από το 2014 και μετά, στα σημεία εισόδου δεν έχουν ληφθεί δακτυλικά αποτυπώματα από σημαντικό αριθμό αιτούντων άσυλο². Σε κάποιες περιπτώσεις, ο λόγος ήταν η αδυναμία των κρατών πρώτης γραμμής να διαχειριστούν τις αυξημένες αφίξεις, ζήτημα το οποίο ήδη αντιμετωπίζεται. Σε άλλες περιπτώσεις, οι αφιχθέντες (μεταξύ αυτών και άτομα από την Ερυθραία ή τη Συρία που πιθανότατα χρήζουν διεθνούς προστασίας) αρνήθηκαν να δώσουν δακτυλικά αποτυπώματα για το Eurodac ή και να υποβάλουν αίτηση ασύλου στο πρώτο κράτος μέλος της ΕΕ στο οποίο εισήλθαν. Η άρνηση δακτυλοσκόπησης για το VIS δεν αποτέλεσε ποτέ ζήτημα, πιθανότατα γιατί η συνέπεια θα ήταν απλώς η άρνηση χορήγησης θεώρησης εισόδου.

Η ανυπαρξία αρχείων δακτυλικών αποτυπωμάτων δυσχεραίνει την εφαρμογή του συστήματος του Δουβλίνου. Επίσης, η καταγραφή στο Eurodac αποτελεί προϋπόθεση για την ενεργοποίηση της προτεινόμενης μετεγκατάστασης των αιτούντων άσυλο σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ. Για τους λόγους αυτούς, ξεκίνησε συζήτηση σχετικά με τη σκοπιμότητα και την καταλληλότητα της χρήσης περιοριστικών μέτρων προκειμένου να αναγκάζονται οι υπήκοοι τρίτων χωρών ή οι απάτριδες να δίνουν τα δακτυλικά τους αποτυπώματα. Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης για τη μετανάστευση, που δημοσιεύθηκε τον Μάιο του 2015, τονίζει τη σημασία της πλήρους εφαρμογής των κανόνων για τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων στα σύνορα³. Λίγες ημέρες αργότερα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε κατευθυντήριες οδηγίες σχετικά με τους τρόπους εκπλήρωσης της υποχρέωσης για λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων⁴, οι οποίες σχολιάστηκαν από την κοινωνία των πολιτών.⁵

Επεξεργασία δακτυλικών αποτυπωμάτων

Η επεξεργασία των δακτυλικών αποτυπωμάτων στο Eurodac αποσκοπεί στη διαχείριση των αιτούντων άσυλο και των μεταναστών, όχι στην ταυτοποίηση υπόπτων τέλεσης αξιόποινων πράξεων. Οι αιτούντες άσυλο και οι μετανάστες βρίσκονται σε ευάλωτη θέση. Συχνά εγκαταλείπουν τη χώρα καταγωγής τους για να γλιτώσουν από πολέμους ή διώξεις και βιώνουν πολλές κακουχίες, διασχίζοντας τη θάλασσα οι περισσότεροι σε υπερφορτωμένα σαπιοκάραβα, φοβούμενοι μόνιμω για τη ζωή τους. Αυτό έχει εξαιρετική σημασία και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη.

Μπορεί να έχουν διάφορους λόγους για τους οποίους διστάζουν να δώσουν τα δακτυλικά τους αποτυπώματα. Η επιθυμία να φθάσουν στην ευρωπαϊκή χώρα της επιλογής τους χωρίς να κινδυνεύουν να επιστραφούν σε κράτος μέλος διέλευσης σύμφωνα με το σύστημα του Δουβλίνου, θεωρείται ενδεχομένως ο βασικός λόγος για τον οποίο αρνούνται να δώσουν δακτυλικά αποτυπώματα, αλλά δεν αποκλείεται να υπάρχουν και άλλοι. Πιθανόν οι αιτούντες άσυλο να είχαν άσχημες εμπειρίες από τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων από την αστυνομία στη χώρα καταγωγής τους ή να φοβούνται ότι τα δακτυλικά τους αποτυπώματα μπορεί να διαβιβαστούν στη χώρα καταγωγής τους, γεγονός που θα μπορούσε να εκθέσει σε κίνδυνο τα μέλη της οικογένειάς τους. Άλλοι μπορεί να διστάζουν να δώσουν τα δακτυλικά τους αποτυπώματα επειδή φοβούνται γενικά την τεχνολογία ή επειδή δεν έχουν πειστεί (μετά τα σκάνδαλα των παγκόσμιων παρακολουθήσεων, για παράδειγμα) ότι τα δεδομένα που συλλέγονται θα τύχουν επεξεργασίας σύμφωνα με τις αρχές της προστασίας των δεδομένων.

Εξάλλου, κάποιος άνθρωπος μπορεί να αδυνατούν να δώσουν δακτυλικά αποτυπώματα επειδή, για παράδειγμα, έχει καταστραφεί το δέρμα των δακτύλων τους λόγω χειρωνακτικής εργασίας. Στον κανονισμό VIS υπάρχουν ειδικές διατάξεις για την αντιμετώπιση παρόμοιων καταστάσεων, οι οποίες απουσιάζουν από τον κανονισμό Eurodac. Αν οι αξιωματικοί δεν διαθέτουν επαρκή εκπαίδευση ώστε να διακρίνουν εάν το δέρμα των δακτύλων αλλοιώθηκε κακόβουλα, μπορεί να ταλαιπωρούν άδικα τα πρόσωπα που είναι φύσει αδύνατον να δώσουν δακτυλικά αποτυπώματα και να τρέφουν την υπόνοια ότι ενεργούν κακόπιστα.

Προσβολή θεμελιωδών δικαιωμάτων

Η επεξεργασία των δακτυλικών αποτυπωμάτων αυτή καθαυτή, όπως και τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη της ΕΕ για να ανταποκριθούν στην υποχρέωσή τους για λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων για το Eurodac, δεν αποκλείεται να θίγουν σειρά θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία κατοχυρώνονται στον **Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Χάρτης)**. Οι παρεμβάσεις μπορεί να αφορούν απόλυτα δικαιώματα —όπως η αρχή της μη επαναπροώθησης και η απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης και τιμωρίας— από τα οποία δεν είναι δυνατόν να υπάρχουν παρεκκλίσεις.

Μπορεί όμως και να αφορούν δικαιώματα στα οποία μπορούν να τίθενται περιορισμοί, π.χ. το δικαίωμα στην ελευθερία [άρθρο 6 του Χάρτη και άρθρο 5 της **Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)**] ή στην προστασία των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής, που κατοχυρώνεται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη και στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ. Για να δικαιολογούνται οι περιορισμοί των εν λόγω δικαιωμάτων, πρέπει να γίνονται σεβαστές οι απαιτήσεις του Χάρτη και της ΕΣΔΑ. Σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ, κάθε περιορισμός

των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από τον Χάρτη πρέπει να συνάδει με τις απαιτήσεις του άρθρου 52 παράγραφος 1 του Χάρτη, ήτοι: κάθε περιορισμός πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο, να ανταποκρίνεται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των τρίτων, να τηρεί το βασικό περιεχόμενο του δικαιώματος και να είναι αναλογικός.

Η συλλογή και αποθήκευση προσωπικών δεδομένων συνιστά προσβολή του δικαιώματος στην προστασία των προσωπικών δεδομένων που κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 του Χάρτη και του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη και στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ. Τα δακτυλικά αποτυπώματα αποτελούν προσωπικά δεδομένα⁶. Το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων προϋποθέτει θεμιτή επεξεργασία, η οποία περιλαμβάνει και την επαρκή ενημέρωση των προσώπων που δίνουν τα δακτυλικά τους αποτυπώματα, όπως προβλέπεται στο άρθρο 29 του κανονισμού Eurodac. Αυτό συνεπάγεται ότι, πριν από την εφαρμογή κυρώσεων ή αναγκαστικών μέτρων, θα πρέπει να δίνεται στους αιτούντες άσυλο και τους παράτυπους μετανάστες ουσιαστική ευκαιρία να εκπληρώσουν την υποχρέωση παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων που υπέχουν. Πρέπει να είναι πλήρως ενήμεροι για το σύνολο των επιλογών που διαθέτουν, για το

σκεπτικό της συλλογής δακτυλικών αποτυπωμάτων, για την επεξεργασία την οποία αυτά θα υποστούν, καθώς και για τις συνέπειες της άρνησης να δώσουν αποτυπώματα.

Έρευνα του FRA

Η έρευνα που διεξήγαγε ο FRA σε αιτούντες άσυλο το 2009 δείχνει ότι θεωρούν τα κοινωνικά δίκτυα –όπως φίλους, συγγενείς, γνωστούς, άλλους αιτούντες άσυλο και συμπατριώτες τους οποίους γνωρίζουν σε κέντρα υποδοχής και αλλού,– πηγές πληροφόρησης ανεκτίμητης αξίας.⁷ Ωστόσο οι εν λόγω πηγές ενδέχεται να μην παρέχουν ακριβή ή πλήρη ενημέρωση. Οι αρχές για να δρουν αποτελεσματικά, θα πρέπει να το λάβουν αυτό υπόψη και να συνοδεύουν την ενημέρωση με συμπληρωματικές συμβουλευτικές υπηρεσίες, εφόσον κρίνεται αναγκαίο. Από την έρευνα του FRA φάνηκε επίσης ότι η συνδυαστική παροχή γραπτής και προφορικής ενημέρωσης είναι πιο αποτελεσματική, καθώς και ότι οι αιτούντες άσυλο συνήθως θεωρούν τις μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) πιο αξιόπιστες από τις αρχές⁸. Η ενημέρωση, εξάλλου, θα πρέπει να παρέχεται με ευαισθησία ως προς το φύλο του αποδέκτη και με τρόπο κατάλληλο για το πολιτιστικό του υπόβαθρο.

Επιστροφή όσων δεν δίνουν αποτυπώματα

Σύμφωνα με την αρχή της μη επαναπροώθησης, απαγορεύεται η επιστροφή του προσώπου στα σύνορα εδαφών στα οποία θα μπορούσε να υποστεί διώξεις ή άλλης μορφής σοβαρή βλάβη. Πρόκειται για τον ακρογωνιαίο λίθο του δικαιώματος ασύλου που κατοχυρώνεται στο άρθρο 18 του Χάρτη, αλλά και για κεντρικό στοιχείο της απαγόρευσης των βασανιστηρίων, καθώς και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας δυνάμει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, που κατοχυρώνεται ρητά στο άρθρο 19 του Χάρτη.

Μη επαναπροώθηση

Με εξαίρεση τις άκρως εξαιρετικές καταστάσεις που προβλέπονται στο άρθρο 21 παράγραφος 2 της οδηγίας περί αναγνώρισης (2011/95/EE)⁹, η απαγόρευση της επαναπροώθησης είναι απόλυτη, ήτοι ισχύει για τους πάντες ανεξάρτητα από το καθεστώς ή τη συμπεριφορά τους. Τα κράτη μέλη δεσμεύονται από την αρχή της μη επαναπροώθησης, ασχέτως αν ο ενδιαφερόμενος έχει υποβάλει αίτηση ασύλου.¹⁰

Ως εκ τούτου, το άτομο που αρνείται να δώσει τα δακτυλικά του αποτυπώματα δεν παύει να προστατεύεται από την αρχή της μη επαναπροώθησης.

Το εν λόγω άτομο δεν μπορεί να μεταφερθεί σε χώρα στην οποία μπορεί να υποστεί διώξεις ή άλλης μορφής σοβαρή βλάβη ή από την οποία μπορεί να επιστραφεί σε άλλη χώρα στην οποία διατρέχει τους ίδιους κινδύνους (έμμεση επαναπροώθηση). Ελλείψει σαφούς νομικού καθεστώτος στη χώρα υποδοχής το οποίο να αποσαφηνίζει τα δικαιώματά τους, τα πρόσωπα που χάνουν προστασίας από την επαναπροώθηση πρέπει τουλάχιστον να μπορούν να απολαμβάνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα που απολαμβάνει κάθε πρόσωπο που βρίσκεται στο κράτος (όπως πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη σε κάποιο βαθμό, βασική εκπαίδευση για τα παιδιά, καταχώριση γεννήσεων, θρησκευτική ελευθερία και ελευθερία συνείδησης).¹¹

Συνέπειες για τη διαδικασία ασύλου

Το επόμενο ερώτημα είναι κατά πόσον, και με ποιον τρόπο, η αδικαιολόγητη άρνηση παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων επηρεάζει τη διαδικασία ασύλου. Σύμφωνα με το άρθρο 13 της οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου (2013/32/EE), οι αιτούντες άσυλο έχουν την υποχρέωση να συνεργάζονται με τις αρχές. Υποχρεούνται, μεταξύ άλλων, να παρέχουν

όλες τις απαραίτητες πληροφορίες και τα δεδομένα που θα επιτρέψουν στις εθνικές αρχές να εξετάσουν την αίτηση ασύλου. Το άρθρο 13 αναφέρεται στην υποχρέωση των αιτούντων να συνεργάζονται με τις αρχές για την εξακρίβωση της ταυτότητάς τους, αλλά δεν κάνει ρητή μνεία στη δακτυλοσκόπηση που προβλέπεται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 του κανονισμού Eurodac.

Η άρνηση παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων για το Eurodac δεν μπορεί να συνιστά λόγο απόρριψης αίτησης ασύλου επί της ουσίας, διότι η απορριπτική απόφαση δεν μπορεί παρά να βασίζεται σε αξιολόγηση του κατά πόσον ο αιτών πληρεί τις απαιτήσεις αναγνώρισής του ως πρόσφυγα ή ως ατόμου που χρήζει επικουρικής προστασίας, όπως προβλέπεται στην οδηγία περί αναγνώρισης. Ομοίως, η άρνηση παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων δεν μπορεί από μόνη της να θεωρηθεί σιωπηρή ανάκληση της αίτησης κατά το άρθρο 28 παράγραφος 1 στοιχείο α) της οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, διότι τα δεδομένα δακτυλικών αποτυπωμάτων για το Eurodac δεν συνιστούν ουσιώδη στοιχεία για την τεκμηρίωση της αίτησης, βάσει του άρθρου 4 της οδηγίας περί αναγνώρισης.

Ταχύρρυθμες διαδικασίες ασύλου

Το άρθρο 31 παράγραφος 8 στοιχείο θ) της οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου παρέχει τη δυνατότητα εξέτασης αιτούντων που αρνούνται να δώσουν δακτυλικά αποτυπώματα για το Eurodac με την ταχεία

διαδικασία και/ή στα σύνορα ή σε ζώνες διέλευσης. Ανάλογα με την εθνική νομοθεσία, η ταχεία διαδικασία μπορεί να προβλέπει για παράδειγμα προτεραιότητα σε ορισμένες ειδικές κατηγορίες αιτήσεων, βραχύτερες προθεσμίες για την άσκηση προσφυγής, μείωση του απαιτούμενου χρόνου για την ολοκλήρωση της διαδικασίας προσφυγής και απλούστευση των προσφυγών και/ή εξέταση αυτών κατά προτεραιότητα. Πάντως, κάθε είδους ταχεία διαδικασία οφείλει να σέβεται τις ελάχιστες εγγυήσεις που προβλέπονται από το ευρωπαϊκό δίκαιο, ιδίως όσες αφορούν την ουσιαστική δυνατότητα προσφυγής, σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ βάσει του άρθρου 13 της ΕΣΔΑ και του άρθρου 47 του Χάρτη.¹²

Οι ταχείες διαδικασίες ασύλου καθιερώθηκαν για τη διεκπεραίωση αιτήσεων που είναι σχετικά απλές, επειδή είναι προδήλως καταχρηστικές ή προδήλως αβάσιμες ή προδήλως βάσιμες¹³, ούτως ώστε οι εθνικές αρχές να αφιερώσουν τους πόρους τους στις αιτήσεις εκείνες που απαιτούν περισσότερη προσοχή. Το σκεπτικό για την καθιέρωση ταχείας διαδικασίας είναι ότι ορισμένες αιτήσεις απαιτούν ελάχιστο χρόνο προκειμένου να τεκμηριωθεί η ανάγκη διεθνούς προστασίας – κάτι που δεν ισχύει κατ' ανάγκη για τους αιτούντες που αρνούνται να δώσουν δακτυλικά αποτυπώματα, δεδομένου ότι αυτό δεν έχει καμία σχέση με την ουσία της αίτησής τους. Είναι αμφισβητήσιμο, επομένως, το κατά πόσον δικαιολογείται η παραπομπή αιτούντων που αρνούνται να δώσουν δακτυλικά αποτυπώματα στην ταχεία διαδικασία – η οποία συνεπάγεται λιγότερες νομικές εγγυήσεις – λαμβάνοντας υπόψη την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων.¹⁴

Στέρηση ελευθερίας ως μέσο εξαναγκασμού σε δακτυλοσκόπηση

Η παρούσα ενότητα εξετάζει τη στέρηση της ελευθερίας ως μέσο εξαναγκασμού σε άτομα για την χορήγηση δακτυλικών αποτυπωμάτων. Δεν αφορά τις περιπτώσεις στις οποίες η στέρηση της ελευθερίας χρησιμοποιείται ως απόκριση σε –βίαιη ή παθητική– άρνηση εκτέλεσης της διαταγής αστυνομικού, συμπεριφορά κατά κανόνα κολάσιμη για τους πάντες, ασχέτως του νομικού καθεστώτος τους, συνεπώς και για τους αλλοδαπούς. Στις περιπτώσεις αυτές, η στέρηση της ελευθερίας –εφόσον επιτρέπεται από την εθνική ποινική νομοθεσία– είναι συνέπεια της βίαιης ή παρακωλυτικής συμπεριφοράς του ατόμου.

Η κράτηση συνιστά μείζονα προσβολή του δικαιώματος στην ελευθερία που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 του Χάρτη και στο άρθρο 5 της ΕΣΔΑ. Υπάρχουν αυστηρές εγγυήσεις για την αποτροπή της παράνομης ή αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας. Σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ, κάθε περιορισμός του δικαιώματος στην ελευθερία πρέπει να συνάδει με τις απαιτήσεις του άρθρου 52 παράγραφος 1 του Χάρτη, ήτοι: κάθε περιορισμός πρέπει να προβλέπεται

από τον νόμο, να ανταποκρίνεται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των τρίτων, να τηρεί το βασικό περιεχόμενο του δικαιώματος και να είναι αναλογικός.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) βάσει των άρθρων 6 παράγραφος 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και 52 παράγραφος 3 του Χάρτη – παρέχει τις κατευθύνσεις για την ερμηνεία του δικαιώματος στην ελευθερία και την ασφάλεια που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 του Χάρτη. Κάθε μορφή στέρησης της ελευθερίας, για να είναι νόμιμη, πρέπει να μπορεί να υπαχθεί σε κάποιον από τους λόγους που απαριθμούνται στο άρθρο 5 της ΕΣΔΑ, σύμφωνα με την ερμηνεία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ).

Λαμβάνοντας υπόψη το δίκαιο της ΕΕ σε συνδυασμό με την ΕΣΔΑ, η στέρηση της ελευθερίας για μεταναστευτικούς λόγους δεν μπορεί παρά να αποτελεί ύστατο μέσο, απαιτείται δε ατομική

αξιολόγηση κάθε περίπτωσης ώστε να τεκμηριώνεται κατά πόσον πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις για την αποφυγή της αυθαίρετης κράτησης. Ειδικές εγγυήσεις έναντι της αυθαίρετης κράτησης περιέχονται στο ενωσιακό κεκτημένο στον τομέα των επιστροφών και του ασύλου: σύμφωνα με το άρθρο 15 της οδηγίας για τις επιστροφές (2008/115/ΕΚ) η κράτηση επιτρέπεται μόνο για την προετοιμασία της επιστροφής και/ή τη διεκπεραίωση της διαδικασίας απομάκρυνσης¹⁵, ενώ στο άρθρο 8 της οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής (2013/33/ΕΕ) απαριθμούνται αποκλειστικά και μόνο έξι λόγοι οι οποίοι δικαιολογούν την κράτηση αιτούντων άσυλο.

Κράτηση για την αποτροπή παράνομης εισόδου ή για την απέλαση ή την έκδοση προσώπου

Το ΕΔΔΑ συνήθως αναλύει τη στέρηση της ελευθερίας των αιτούντων άσυλο ή των παράτυπων μεταναστών στο πλαίσιο του άρθρου 5 παράγραφος 1 στοιχείο στ) της ΕΣΔΑ, που επιτρέπει την κράτηση για την αποτροπή της παράνομης εισόδου ή με σκοπό την απέλαση ή την έκδοση του προσώπου. Η κράτηση επιτρέπεται μόνον εφόσον πληρούνται όλες οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για την αποφυγή της αυθαίρετης κράτησης. Οι εν λόγω προϋποθέσεις ισχύουν τόσο όταν το άτομο κρατείται με σκοπό την αποτροπή παράνομης εισόδου όσο και όταν κρατείται με σκοπό την απομάκρυνσή του: η κράτηση πρέπει να προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία κατά τρόπο αρκούντως κατανοητό, επακριβή και προβλέψιμο-οι αρχές οφείλουν να ενεργούν καλή τη πίστι και να επιδεικνύουν τη δέουσα επιμέλεια (προκειμένου να διευκρινίζουν κατά πόσον είναι όντως δυνατή η είσοδος του αλλοδαπού ή κατά την προετοιμασία και την υλοποίηση της επιστροφής)· ο χώρος και οι συνθήκες κράτησης πρέπει να είναι κατάλληλα· η διάρκεια της κράτησης δεν πρέπει να υπερβαίνει την εύλογα αναμενόμενη διάρκεια για τον επιδιωκόμενο σκοπό¹⁶ και, σε περίπτωση κράτησης εν αναμονή απομάκρυνσης, πρέπει να υπάρχει ρεαλιστική προοπτική απομάκρυνσης¹⁷. Σε γενικές γραμμές, οι προϋποθέσεις αυτές περιλαμβάνονται και στο παράγωγο δίκαιο της ΕΕ¹⁸. Τούτο φανερώνει σαφώς ότι η άρνηση του ατόμου να δώσει τα δακτυλικά του αποτυπώματα για το Eurodac δεν μπορεί αυτή καθαυτή να δικαιολογήσει τη στέρηση της ελευθερίας του σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 1 στοιχείο στ) της ΕΣΔΑ, συνιστά δε μόνον έναν μεταξύ πολλών παραγόντων που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση του κατά πόσον πληρούνται οι όροι στέρησης της ελευθερίας. Το άρθρο 5 παράγραφος 1 στοιχείο στ) της ΕΣΔΑ δεν μπορεί να χρησιμοποιείται για την τιμωρία προσώπου που δεν δίνει τα δακτυλικά του αποτυπώματα¹⁹ ούτε για την άσκηση πίεσης προκειμένου το πρόσωπο να δώσει τα αποτυπώματά του, καθώς η εκδοχή αυτή εμπίπτει στο άρθρο 5 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΕΣΔΑ.

Κράτηση για την εκπλήρωση υποχρέωσης που ορίζει ο νόμος

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΕΣΔΑ, η σύλληψη ή η κράτηση ενός ατόμου είναι νόμιμη σε περίπτωση ανυπακοής σε νόμιμη διαταγή δικαστηρίου ή ως εγγύηση εκτέλεσης υποχρέωσης που ορίζει ο νόμος (Beugehaft). Στην περίπτωση αυτή, το μέτρο της κράτησης πρέπει να αποτελεί έσχατη λύση και να αποσκοπεί αποκλειστικά και μόνο στην εκπλήρωση της υποχρέωσης. Η κράτηση δεν πρέπει να έχει τιμωρητικό χαρακτήρα και πρέπει να αίρεται αφής στιγμής εκπληρώνεται η υποχρέωση.²⁰

Στα άρθρα 9 παράγραφος 1, 14 παράγραφος 1 και 29 παράγραφος 1 στοιχείο δ) του κανονισμού Eurodac, η συλλογή δακτυλικών αποτυπωμάτων χαρακτηρίζεται ως υποχρέωση των κρατών μελών και όχι ως υποχρέωση των αιτούντων άσυλο και των συλληφθέντων μεταναστών. Παρά ταύτα, ο κανονισμός Eurodac, σε συνδυασμό με την αντίστοιχη νομοθεσία σε εθνικό επίπεδο, παρέχει σαφώς στις αρχές το δικαίωμα λήψης δακτυλικών αποτυπωμάτων από τους αιτούντες άσυλο και τους συλληφθέντες μετανάστες και, αντίστοιχα, επιβάλλει σε αυτούς την υποχρέωση παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων²¹. Στην πραγματικότητα, χωρίς την υποχρέωση των αλλοδαπών να παρέχουν τα δακτυλικά τους αποτυπώματα, το κράτος δεν θα μπορούσε να εφαρμόσει τον κανονισμό.

Πέραν της ΕΣΔΑ, το άρθρο 52 παράγραφος 1 του Χάρτη απαιτεί οι περιορισμοί των θεμελιωδών δικαιωμάτων —περιλαμβανομένων των περιορισμών στο δικαίωμα στην ελευθερία— να προβλέπονται από τον νόμο. Ο κανονισμός Eurodac υποχρεώνει μεν τα κράτη μέλη να συλλέγουν δακτυλικά αποτυπώματα, πλην όμως δεν αναφέρει αν μπορούν να εφαρμοστούν στερητικά της ελευθερίας μέτρα για τη συμμόρφωση προς την εν λόγω υποχρέωση. Η νομιμότητα της κράτησης αλλοδαπού προκειμένου να πειστεί να δώσει τα απαιτούμενα δακτυλικά αποτυπώματα εξαρτάται από την ύπαρξη σαφούς διάταξης στο εθνικό δίκαιο που επιτρέπει να προβλεφθεί, με κατανοητό, επακριβή και αναμενόμενο τρόπο, ότι η μη παροχή δακτυλικών αποτυπωμάτων θα έχει ως αποτέλεσμα τη στέρηση της ελευθερίας.

Όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή, στις περιπτώσεις ατόμων που δεν διαθέτουν ταξιδιωτικά έγγραφα, η λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων για το Eurodac μπορεί, σε συγκεκριμένες περιστάσεις, να επιτρέψει στα κράτη να εξακριβώσουν την ταυτότητά τους, ιδίως όταν προκύπτει σύμπτωση με δεδομένα άλλου κράτους μέλους και ακολουθεί ανταλλαγή πληροφοριών. Για τους αιτούντες άσυλο, το άρθρο 8 παράγραφος 3 στοιχείο α) της οδηγίας 2013/33/ΕΕ για τις συνθήκες υποδοχής προβλέπει τη δυνατότητα στέρησης της ελευθερίας —υπό τον όρο να πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις που τίθενται από το ενωσιακό δίκαιο και την ΕΣΔΑ— προκειμένου να ταυτοποιηθεί ο αιτών ή να εξακριβωθεί η ταυτότητα ή η εθνικότητά του. Για τους παράτυπους μετανάστες,

η μη συνεργασία με τις αρχές στην προσπάθεια ταυτοποίησης —η οποία για τους μετανάστες χωρίς χαρτιά μπορεί να περιλαμβάνει την άρνηση παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων— αποτελεί κριτήριο που χρησιμοποιείται συχνά από τα κράτη μέλη προκειμένου να διαπιστώσουν κατά πόσον υπάρχει κίνδυνος διαφυγής σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 7 και την αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας για τις επιστροφές, κίνδυνος που μπορεί να δικαιολογήσει την κράτηση σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 1 της ίδιας οδηγίας. Πάντως, η άρνηση παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων δεν είναι παρά ένα από τα στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη κατά τον προσδιορισμό του κατά πόσον δικαιολογείται η στέρηση ελευθερίας που προβλέπεται από το δίκαιο της ΕΕ σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Δεν μπορεί να αποτελεί τη μόνη βάση για αυτόματη έγκριση της στέρησης της ελευθερίας.

Όσον αφορά την «ανυπακοή σε νόμιμη διαταγή δικαστηρίου» σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΕΣΔΑ, το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί ότι θα πρέπει να έχει δοθεί στο πρόσωπο η ευκαιρία να συμμορφωθεί οικειοθελώς. Οι παρελθούσες αρνήσεις συμμόρφωσης δεν είναι ικανές να δικαιολογήσουν την κράτηση του προσώπου χωρίς να του δοθεί μια νέα ευκαιρία συμμόρφωσης πριν από την επιβολή της στέρησης της ελευθερίας²². Ως εκ τούτου, η κράτηση είναι νόμιμη εφόσον το πρόσωπο είχε την ευκαιρία να συμμορφωθεί οικειοθελώς και αρνήθηκε σαφώς να το πράξει. Οι αλλοδαποί συχνά εγκαταλείπουν τη χώρα τους επειδή φοβούνται για τη ζωή τους, βρίσκονται δε αντιμέτωποι με γλωσσικούς και πολιτιστικούς φραγμούς που τους καθιστούν ιδιαίτερα ευάλωτους. Συνεπώς, η παροχή στους ανθρώπους αυτούς μιας ευκαιρίας οικειοθελούς συμμόρφωσης απαιτεί να περιέλθουν σε θέση—μέσω αποτελεσματικής ενημέρωσης και συμβουλευτικής σε γλώσσα την οποία κατανοούν—να κατανοήσουν το σκεπτικό της συλλογής δακτυλικών αποτυπωμάτων, τον τρόπο με τον οποίο θα γίνει η επεξεργασία τους και τις συνέπειες της μη παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων, ούτως ώστε να λάβουν μια εμπεριστατωμένη απόφαση.

Στάθμιση του δικαιώματος στην ελευθερία με την εκπλήρωση υποχρέωσης που ορίζει ο νόμος

Πρέπει να σταθμίζεται το δικαίωμα στην ελευθερία με την εκπλήρωση της υποχρέωσης του άρθρου 5 παράγραφος 1 στοιχείο β)²³. Οι παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη στάθμιση περιλαμβάνουν τη φύση της υποχρέωσης που προκύπτει από τη σχετική νομοθεσία, καθώς και το αντικείμενο και τον σκοπό της, το πρόσωπο που τίθεται υπό κράτηση και τις ιδιαίτερες συνθήκες που οδηγούν σε αυτήν και, τέλος, τη διάρκεια της κράτησης.²⁴

Ταυτόχρονα, με δεδομένη την ευάλωτη θέση των αιτούντων άσυλο και των παράτυπων μεταναστών, η άσκηση πίεσης προκειμένου να δώσουν δακτυλικά αποτυπώματα δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να συνεπάγεται κίνδυνο να εκτεθούν σε τραυματική εμπειρία ή να θυματοποιηθούν εκ νέου. Αυτό σημαίνει ότι το μέτρο της κράτησης σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 1 στοιχείο β) της ΕΣΔΑ πρέπει να εφαρμόζεται μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις, λαμβάνοντας υπόψη τη σωματική και ψυχολογική κατάσταση του προσώπου. Όσοι εκδηλώνουν σημάδια που υποδηλώνουν ότι μπορεί να είναι θύματα βασανιστηρίων, σεξουαλικής βίας ή βίας λόγω φύλου ή άλλων σοβαρών εγκληματικών ενεργειών, καθώς και όσοι έχουν υποστεί τραυματικές εμπειρίες, δεν πρέπει να τίθενται σε κράτηση. Το ίδιο ισχύει και για τα άτομα που συνήθως θεωρούνται ευάλωτα κατά το άρθρο 21 της οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής και το άρθρο 3 παράγραφος 9 της οδηγίας για τις επιστροφές. Δεν πρέπει να τίθενται σε κράτηση παιδιά που υποχρεούνται να δώσουν δακτυλικά αποτυπώματα, ήτοι παιδιά ηλικίας 14–17 ετών.

Τέλος, η κράτηση δεν μπορεί παρά να είναι μικρής διάρκειας. Το ΕΔΔΑ έκρινε υπέρμετρη την κράτηση γυναίκας η οποία κατηγορήθηκε ότι ταξίδευε χωρίς έγκυρο εισιτήριο και στη συνέχεια προσήχθη από την αστυνομία για εξακρίβωση στοιχείων επί δεκατρείςμιση ώρες²⁵. Ωστόσο, αποδέχθηκε κράτηση επί σαράντα πέντε ώρες για τη διενέργεια ελέγχων ασφαλείας κατά την είσοδο στο Ηνωμένο Βασίλειο, υποχρέωση που θεσπίστηκε για την πρόληψη της τρομοκρατίας.²⁶

Χρήση βίας για τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων

Το τρίτο ζήτημα που εξετάζεται στο παρόν έγγραφο αφορά τη χρήση βίας για τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων για το Eurodac. Με απλά λόγια, χρήση βίας σημαίνει την άσκηση σωματικής ή ψυχολογικής βίας με σκοπό να υπερνικηθεί η αντίσταση, παραδείγματος χάριν η διά της βίας τοποθέτηση

του ανοιχτού χεριού ενός προσώπου επάνω στον σαρωτή δακτυλικών αποτυπωμάτων. Στις περιπτώσεις αυτές, οι ενδιαφερόμενοι δεν έχουν πλέον ευκαιρία συμμόρφωσης (σε αντίθεση με την περίπτωση της κράτησης), αλλά εξαναγκάζονται σωματικά να δώσουν τα δακτυλικά τους αποτυπώματα. Πρόκειται

για πολύ έντονη μορφή προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους. Λαμβάνοντας υπόψη την ευάλωτη θέση των ενδιαφερόμενων και τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται, είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς περιστάσεις κάτω από τις οποίες δικαιολογείται η άσκηση βίας για τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων για το Eurodac.

Κίνδυνος απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

Η χρήση βίας για τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων ενδέχεται σε συγκεκριμένες περιστάσεις να αγγίζει τα όρια της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, η οποία απαγορεύεται από το άρθρο 4 του Χάρτη και το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ. Η απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας είναι απόλυτη και, συνεπώς, η χρήση κάθε μορφής βίας η οποία υπερβαίνει το μέτρο της απαγόρευσης του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ είναι σε κάθε περίπτωση παράνομη. Για να προσδιοριστεί τυχόν υπέρβαση του μέτρου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη διάφοροι παράγοντες.

Η χρήση οιασδήποτε μορφής βίας η οποία είναι υπέρμετρη και δεν καθίσταται απολύτως αναγκαία εξαιτίας της συμπεριφοράς του προσώπου θίγει την ανθρωπινή αξιοπρέπεια και, συνεπώς, ισοδυναμεί με απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία, η οποία απαγορεύεται από το άρθρο 4 του Χάρτη και το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ²⁷. Ενέργειες οι οποίες προκαλούν αίσθημα φόβου, αγωνίας ή κατωτερότητας ικανό να εξευτελίσει ή να ταπεινώσει το πρόσωπο απαγορεύονται σε κάθε περίπτωση από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ²⁸. Κατά την εκτίμηση του κατά πόσον η συμπεριφορά δημόσιας αρχής αγγίζει το ελάχιστο όριο αυστηρότητας ώστε να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3, πρέπει να δίδεται προσοχή στο σύνολο των περιστάσεων. Το ΕΔΔΑ δίνει ιδιαίτερη σημασία σε σωματικές βλάβες οι οποίες προκλήθηκαν σε πρόσωπα που υπέστησαν σωματική βία²⁹, κάτι το οποίο σημαίνει ότι τεχνικές οι οποίες θέτουν σε κίνδυνο τη σωματική ακεραιότητα και την υγεία των αλλοδαπών πρέπει να αποφεύγονται. Επιπλέον, πρέπει να απαγορεύεται σε κάθε περίπτωση η χρήση βίας με σκοπό την τιμωρία του προσώπου επειδή δεν δίνει τα δακτυλικά του αποτυπώματα.

Η χρήση βίας πρέπει να είναι νόμιμη και, για να είναι νόμιμη, πρέπει να προβλέπεται από το νόμο και όχι απλώς σε υπηρεσιακές διαταγές. Ο νόμος πρέπει να είναι αρκούντως ακριβής ώστε το πρόσωπο να μπορεί να τον κατανοήσει και να προβλέψει την εφαρμογή του στην πράξη.

Κατά την εκτίμηση του κατά πόσον η χρήση βίας αγγίζει το ελάχιστο όριο αυστηρότητας ώστε να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, πρέπει να δίδεται προσοχή στο γεγονός ότι –σε αντίθεση με καταστάσεις στις οποίες γίνονται αλκοτέστ ή εξετάσεις αίματος για την αποτροπή ή τη διερεύνηση ποινικών αδικημάτων³⁰– οι αιτούντες άσυλο και οι παράτυποι μετανάστες δεν είναι ύποπτοι τέλεσης ποινικών αδικημάτων και ότι συχνά

βρίσκονται σε ιδιαίτερα ευάλωτη θέση. Το ΕΔΔΑ δίνει ολόένα και μεγαλύτερη σημασία στο γεγονός ότι τα εν λόγω πρόσωπα είναι ευάλωτα σε παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και απαιτεί υψηλότερο όριο για χρήση βίας σε αυτές τις περιπτώσεις. Όταν ένα πρόσωπο στερείται την ελευθερία του (κάτι που συμβαίνει συχνά σε όσους συλλαμβάνονται για παράνομη διέλευση των συνόρων), η χρήση σωματικής βίας εναντίον του παραβιάζει το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, οσάκις δεν καθίσταται απολύτως αναγκαία λόγω της συμπεριφοράς του.³¹

Όσον αφορά πρόσωπα που τελούν υπό τον έλεγχο της αστυνομίας, το ΕΔΔΑ δεν χαρακτηρίζει υπέρμετρα τα εξαναγκαστικά μέτρα παρά μόνο σε συγκεκριμένες περιστάσεις, όπως η σωματική αντίσταση ή η βίαιη συμπεριφορά, η παθητική αντίσταση σε διαταγή, η απόπειρα απόδρασης ή η άρνηση του κρατούμενου να υποβληθεί σε σωματική έρευνα.³²

Για να μην κριθεί υπέρμετρη η χρήση βίας, πρέπει να έχει δοθεί στον αλλοδαπό ουσιαστική ευκαιρία συμμόρφωσης προς την υποχρέωση δακτυλοσκόπησης. Πρέπει να έχει ενημερωθεί διεξοδικά, να έχει προετοιμαστεί και να του έχει δοθεί αρκετός χρόνος να αποφασίσει αν θα δώσει τα δακτυλικά του αποτυπώματα. Η συμμόρφωση θα πρέπει κανονικά να επιτυγχάνεται με την παροχή επαρκών πληροφοριών και αποτελεσματικών συμβουλευτικών υπηρεσιών. Με τον τρόπο αυτό, το ερώτημα περί χρήσης αναγκαστικών μέτρων για τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων θα αφορά μόνον εξαιρετικές περιπτώσεις.

Η χρήση βίας επίσης δεν δικαιολογείται για την εκ νέου λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων εφόσον ο αιτών τα έχει ήδη δώσει στις εθνικές αρχές στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας³³, υπό τον όρο τα πρώτα αποτυπώματα να μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν. Εξάλλου, δεν επιτρέπεται η χρήση τεχνικών οι οποίες καθιστούν απίθανο τα ληφθέντα αποτυπώματα να εξυπηρετήσουν τον σκοπό λήψης τους. Εφόσον με όλες σχεδόν τις υπάρχουσες τεχνικές λήψης δακτυλικών αποτυπωμάτων διά της βίας είναι πολύ πιθανόν τα αποτυπώματα που λαμβάνονται να είναι κακής ποιότητας (συνεπώς άχρηστα), δύσκολα καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι είναι αναγκαία η προσφυγή στη βία. Ο ολλανδός Συνήγορος του Πολίτη, για παράδειγμα, επισήμανε ότι όταν ανοίχθηκε διά της βίας το χέρι ενός αθλητή για τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων, τα αποτυπώματα που ελήφθησαν δεν μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν.³⁴

Δικαίωμα στην ακεραιότητα του προσώπου

Προβληματισμούς όσον αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα δημιουργεί και η χρήση βίας η οποία δεν ισοδυναμεί με απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία, οι οποίες απαγορεύονται από το άρθρο 4 του Χάρτη και το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, ιδίως υπό το φως του άρθρου 3 του Χάρτη, που κατοχυρώνει το δικαίωμα κάθε προσώπου να γίνεται σεβαστή η σωματική και η διανοητική του

ακεραιότητα. Όταν ασκείται βία προκειμένου το πρόσωπο να εξαναγκαστεί σε κάποια πράξη, πρέπει να αξιολογούνται οι περιστάσεις της κάθε περίπτωσης ατομικά για να προσδιοριστεί κατά πόσον η χρήση

βίας είναι αναγκαία και αναλογική και, συνεπώς, κατά πόσον συνιστά νόμιμη προσβολή υπό το φως των προτύπων που θεσπίζονται με το άρθρο 52 παράγραφος 1 του Χάρτη.

Συμπεράσματα

Γενικά, η προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων του προσώπου δεν πρέπει να υπερβαίνει τη σημασία του επιδιωκόμενου σκοπού. Ο σεβασμός της αρχής της αναλογικότητας συνεπάγεται τη χρήση λιγότερο παρεμβατικών μέσων, ει δυνατόν, όπως η παροχή πληροφόρησης και συμβουλευτικής, η ενημέρωση της ενδιαφερόμενης κοινότητας μεταναστών ή η χρήση άλλων αποδεικτικών στοιχείων στο πλαίσιο του συστήματος του Δουβλίνου.

Οι αιτούντες άσυλο και οι παράτυποι μετανάστες που συλλαμβάνονται για παράνομη είσοδο έχουν την υποχρέωση να δίνουν δακτυλικά αποτυπώματα για το Eurodac. Η συμμόρφωση προς την εν λόγω υποχρέωση θα πρέπει πρωτίστως να διασφαλίζεται μέσα από αποτελεσματική ενημέρωση και συμβουλευτική, τόσο σε εξατομικευμένη βάση όσο και μέσα από γενικευμένες δράσεις που θα απευθύνονται σε κοινότητες μεταναστών, όπως ομαδικές συζητήσεις, ενημερωτικές εκδηλώσεις και παρόμοιες πρωτοβουλίες. Η ενημέρωση, για να είναι αποτελεσματική, θα πρέπει να γίνεται με κατάλληλα μέσα, σε γλώσσα κατανοητή από τους αποδέκτες και να λαμβάνει υπόψη παράγοντες που σχετίζονται με το φύλο και το πολιτιστικό υπόβαθρο.

Η άρνηση παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων δεν επηρεάζει την υποχρέωση των κρατών μελών να τηρούν την αρχή της μη επαναπροώθησης. Συνεπώς, δεν μπορεί να χρησιμοποιείται η απειλή της απέλασης για να επιβληθεί η εκπλήρωση της υποχρέωσης παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων.

Η κράτηση ως μέσο άσκησης πίεσης στο πρόσωπο για να δώσει δακτυλικά αποτυπώματα πρέπει να εφαρμόζεται κατ' εξαίρεση. Μπορεί να εξεταστεί ως ενδεχόμενο μόνον εφόσον προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία, πρέπει να αποσκοπεί αποκλειστικά και μόνο στην εκπλήρωση της υποχρέωσης για παροχή δακτυλικών αποτυπωμάτων, δεν πρέπει να είναι τιμωρητική, πρέπει να έχει περιορισμένη διάρκεια και πρέπει να αίρεται αφής στιγμής εκπληρώνεται η υποχρέωση. Οι αρχές, πριν προσφύγουν στην κράτηση, θα πρέπει να δίνουν στους αιτούντες άσυλο και τους παράτυπους μετανάστες ουσιαστική ευκαιρία να εκπληρώσουν την υποχρέωση παροχής δακτυλικών αποτυπωμάτων που υπέχουν. Τα παιδιά, τα πρόσωπα για τα οποία υπάρχει υπόνοια ότι είναι θύματα βασανιστηρίων, σεξουαλικής βίας ή βίας λόγω φύλου ή άλλων σοβαρών εγκληματικών ενεργειών, καθώς και πρόσωπα που έχουν υποστεί τραυματικές εμπειρίες δεν πρέπει να εξαναγκάζονται να δώσουν δακτυλικά αποτυπώματα. Το ίδιο ισχύει για άλλα πρόσωπα που συνήθως θεωρούνται ευάλωτα.

Λαμβάνοντας υπόψη την ευάλωτη θέση των ενδιαφερόμενων και την υποχρέωση χρήσης των λιγότερο παρεμβατικών μέσων, είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς περιστάσεις κάτω από τις οποίες δικαιολογείται η άσκηση σωματικής ή ψυχολογικής βίας για τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων για το Eurodac.

- 1 Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 767/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Ιουλίου 2008, για το Σύστημα Πληροφοριών για τις Θεωρήσεις (VIS) και την ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ κρατών μελών για τις θεωρήσεις μικρής διάρκειας (κανονισμός VIS).
- 2 Βλ. European Migration Network (EMN) (2014), *Ad-hoc query on Eurodac fingerprinting*, 22 September 2014 Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έγγραφο της συνόδου προς τις αντιπροσωπείες, *Best practices for upholding the obligation in the Eurodac Regulation to take fingerprints* [Βέλτιστες πρακτικές για την τήρηση της υποχρέωσης λήψης δακτυλικών αποτυπωμάτων βάσει του κανονισμού Eurodac], DS 1491/14, 30 Οκτωβρίου 2014.
- 3 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης για τη μετανάστευση*, COM(2015) 240 τελικό, 13 Μαΐου 2015.
- 4 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Implementation of the Eurodac Regulation as regards the obligation to take fingerprints*, έγγραφο εργασίας της Επιτροπής, SWD(2015) 150 τελικό, 27 Μαΐου 2015.
- 5 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξοριστούς, *Comments on the European Commission Staff Working Document «on Implementation of the Eurodac Regulation as regards the obligation to take fingerprints»*, Ιούνιος 2015 και Statewatch, Briefing – Coercive measures or expulsion: Fingerprinting migrants, Μάιος 2015.
- 6 ΕΔΔΑ, *S. και Marper κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [Τμήμα ευρείας σύνθεσης], σκέψεις 68 και 84, ΔΕΕ, *M. Schwarz κατά Stadt Bochum*, C-291/12, σκέψεις 26–27.
- 7 FRA (2011), *The duty to inform applicants about asylum procedures: The asylum seeker perspective*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 30.
- 8 *Ο.α.*, σ. 20 και 29–31.
- 9 Η εν λόγω διάταξη εφαρμόζει στο ενωσιακό δίκαιο το άρθρο 33 παράγραφος 2 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών του 1951 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων. Προβλέπει εξαιρέσεις για πρόσφυγες που αποτελούν κίνδυνο για την ασφάλεια του κράτους ή έχουν καταδικασθεί τελεσίδικα για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος και, συνεπώς, συνιστούν κίνδυνο για την κοινωνία.
- 10 Βλ. ΕΔΔΑ, *Hirsi Jamaa και λοιποί κατά Ιταλίας* [Τμήμα ευρείας σύνθεσης], προσφυγή αριθ. 27765/09, 23 Φεβρουαρίου 2012, σκέψη 133. Επίσης, οι διατάξεις περί μη επαναπροώθησης που περιέχονται στα άρθρα 4 και 5 της *οδηγίας για τις επιστροφές (2008/115/ΕΚ)* ισχύουν για όλους τους μετανάστες για τους οποίους έχει κινηθεί διαδικασία επιστροφής.
- 11 Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα των παράτυπων μεταναστών, βλ. FRA (2011), *Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων και Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (2014), *The economic, social and cultural rights of migrants in an irregular situation*, Νέα Υόρκη και Γενεύη.
- 12 Για επισκόπηση των διαδικαστικών εγγυήσεων στις διαδικασίες ασύλου και επιστροφής, βλ. κεφάλαιο 4 του FRA/ECtHR (2014), *Handbook on European law relating to asylum, borders and immigration*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.
- 13 Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, «Συμπεράσματα της Εκτελεστικής Επιτροπής του προγράμματος της Υ.Α.», Συμπέρασμα αριθ. 30 (XXIV) του 1983. Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, «Σύνοψη των προσωρινών παρατηρήσεων της Υ.Α. επί της πρότασης οδηγίας του Συμβουλίου σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς πρόσφυγα», Μάρτιος 2005. Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, «UNHCR Central Mediterranean Sea Initiative (CMSI) – Proposal for a “Response Package for Protection at Sea”», Οκτώβριος 2014.
- 14 Βλ., τηρουμένων των αναλογιών, ΕΔΔΑ, *Van Geyselghem κατά Βελγίου* [Τμήμα ευρείας σύνθεσης], προσφυγή αριθ. 26103/95, 21 Ιανουαρίου 1999, σκέψη 33, όπου το δικαστήριο διευκρινίζει ότι ο κατηγορούμενος δεν είναι δυνατόν να χάσει το δικαίωμα εκπροσώπησης από συνήγορο υπεράσπισης επειδή δεν παρέστη σε μια ακρόαση της υπόθεσής του: «το γεγονός ότι δεν εμφανίστηκε, αν και κλητεύθηκε δεόντως, δεν δικαιολογεί —ακόμη και ελλείψει οιοδήποτε προσηχτήματος— τη στέρηση του δικαιώματος που έχει βάσει του άρθρου 6 παράγραφος 3 της Σύμβασης να εκπροσωπηθεί από «συνήγορο υπεράσπισης».
- 15 Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 2 στοιχείο α) της οδηγίας για τις επιστροφές, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να αποφασίζουν να μην εφαρμόζουν την οδηγία στα πρόσωπα τα οποία «συλλαμβάνονται ή παρακολουθούνται από τις αρμόδιες αρχές σε σχέση με παράνομη χερσαία, θαλάσσια ή αερία διέλευση των εξωτερικών συνόρων», δυνατότητα την οποία αξιοποιούν αρκετά κράτη μέλη.
- 16 ΕΔΔΑ, *Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [Τμήμα ευρείας σύνθεσης], προσφυγή αριθ. 13229/03, 29 Ιανουαρίου 2008, σκέψη 74, ΕΔΔΑ, *Suso Musa κατά Μάλτας*, προσφυγή αριθ. 42337/12, 23 Ιουλίου 2013, σκέψη 98.
- 17 ΕΔΔΑ, *Mikolenko κατά Εσθονίας*, προσφυγή αριθ. 10664/05, 8 Οκτωβρίου 2009, σκέψη 67.
- 18 Βλ. FRA και ΕΔΔΑ, *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία σε θέματα ασύλου, συνόρων και μετανάστευσης*, κεφάλαιο 6.6, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.
- 19 ΕΔΔΑ, *A. και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [Τμήμα ευρείας σύνθεσης], προσφυγή αριθ. 3455/05, 19 Φεβρουαρίου 2009, σκέψη 171, όπου το δικαστήριο απαγορεύει τη χρήση του άρθρου 5 παράγραφος 1 στοιχείο στ) για την αντιμετώπιση τρομοκρατικών απειλών.
- 20 ΕΔΔΑ, *Vasileva κατά Δανίας*, προσφυγή αριθ. 52792/99, 25 Σεπτεμβρίου 2003, σκέψη 36.
- 21 Βλ., για παράδειγμα, Αυστρία, Νόμος σχετικά με τις διαδικασίες της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Ασύλου (*BFA-Verfahrensgesetz*), παράγραφος 42, www.ris.bka.gv.at, Βουλγαρία, Νόμος περί ασύλου και προσφύγων (*Закон за убежището и бежанците*), 31 Μαΐου 2002, άρθρο 30 παράγραφος 9, <http://lex.bg/laws/ldoc/2135453184>, Μάλτα, Subsidiary Legislation 420.03, *Asylum Procedures (Means of Facilitating Identification of applicant) Regulations*, 29 Οκτωβρίου 2001, ανακοίνωση νομικού περιεχομένου 254 του 2001, Σουηδία, Νόμος περί αλλοδαπών [*Utlänningslag (2005:716)*], κεφάλαιο 9, μέρος 8.
- 22 ΕΔΔΑ, *Petukhova κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 28796/07, σκέψεις 58–59.
- 23 ΕΔΔΑ, *Göthlin κατά Σουηδίας*, προσφυγή αριθ. 8307/11, 16 Οκτωβρίου 2014, σκέψη 58.
- 24 ΕΔΔΑ, *Petukhova κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 28796/07, σκέψεις 58–59 και *Vasileva κατά Δανίας*, προσφυγή αριθ. 52792/99, 25 Σεπτεμβρίου 2003, σκέψη 38.
- 25 ΕΔΔΑ, *Vasileva κατά Δανίας*, προσφυγή αριθ. 52792/99, 25 Σεπτεμβρίου 2003, σκέψη 41.
- 26 Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *McVeigh και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγές αριθ. 8022/77, 8025/77 και 8027/77.
- 27 Βλ. ενδεικτικά ΕΔΔΑ, *Dembele κατά Ελβετίας*, προσφυγή αριθ. 74010/11, 24 Σεπτεμβρίου 2013, σκέψη 41 (εξακριβωση στοιχείων), ΕΔΔΑ, *Rehbock κατά Σλοβενίας*, προσφυγή αριθ. 29462/95, 28 Νοεμβρίου 2000, σκέψεις 73-78 και *Altay κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 22279/93, σκέψη 54, 22 Μαΐου 2001 (αμφότερες για την άσκηση υπέρμετρης βίας κατά τη σύλληψη).
- 28 ΕΔΔΑ, *Kudla κατά Πολωνίας* [Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης], προσφυγή αριθ. 30210/96, σκέψη 92. Βλ., επίσης, *Raninen κατά Φινλανδίας*, 16 Δεκεμβρίου 1997, σκέψη 55 και *Peers κατά Ελλάδας*, προσφυγή αριθ. 28524/95, σκέψη 74, *Gäfgen κατά Γερμανίας*, απόφαση [Τμήμα ευρείας σύνθεσης] της 1 Ιουνίου 2010, σκέψη 103.
- 29 Βλ. ενδεικτικά ΕΔΔΑ, *R.L. και M.-J.D. κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 44568/98, 19 Μαΐου 2004, σκέψη 68 και *Rehbock κατά Σλοβενίας*, προσφυγή αριθ. 29462/95, 28 Νοεμβρίου 2000, σκέψη 72.
- 30 ΕΔΔΑ, *Saunders κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [Τμήμα ευρείας σύνθεσης], προσφυγή αριθ. 19187/91, 17 Δεκεμβρίου 1996, σκέψεις 68–69.
- 31 ΕΔΔΑ, *Ribitsch κατά Αυστρίας*, προσφυγή αριθ. 18896/91, 4 Δεκεμβρίου 1995, σκέψη 38 και *Tekin κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 52/1997/836/1042, 9 Ιουνίου 1998, σκέψεις 52–53.
- 32 ΕΔΔΑ, *Dembele κατά Ελβετίας*, προσφυγή αριθ. 74010/11, 24 Σεπτεμβρίου 2013, σκέψη 42, ΕΔΔΑ, *Klaas κατά Γερμανίας*, προσφυγή αριθ. 15473/89, 22 Σεπτεμβρίου 1993, σκέψη 30, ΕΔΔΑ, *Σαρηγιάννης κατά Ιταλίας*, προσφυγή αριθ. 14569/05, 5 Απριλίου 2011, σκέψη 61, ΕΔΔΑ, *Milian κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 7549/03, 24 Ιανουαρίου 2008, σκέψη 59, ΕΔΔΑ, *Caloc κατά Γαλλίας*, προσφυγή αριθ. 33951/96, 20 Ιουλίου 2000, σκέψεις 100–101, ΕΔΔΑ, *Borodin κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 41867/04, 6 Νοεμβρίου 2012, σκέψεις 119–121.
- 33 Κάτω Χώρες, Εθνικός Συνήγορος του Πολίτη των Κάτω Χωρών (*National Ombudsman*) (2010), *Εκθεση αριθ. 2010/267*, Χάγη, Εθνικός Συνήγορος του Πολίτη, <https://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2010/267>
- 34 *Ο.α.*

Περαιτέρω πληροφορίες:

Επισκόπηση της έρευνας του FRA με θέμα τα βιομετρικά δεδομένα σε μεγάλα πληροφοριακά συστήματα στον τομέα των συνόρων, της μετανάστευσης και του ασύλου διατίθεται στη διεύθυνση: <http://fra.europa.eu/en/project/2014/biometric-data-large-eu-it-systems-areas-borders-visa-and-asylum-fundamental-rights>

Οι παρακάτω εκθέσεις του FRA εξετάζουν διάφορες πτυχές της νομολογίας σχετικά με το άσυλο, τα σύνορα και τη μετανάστευση στην ΕΕ:

- FRA-ΕΔΔΑ (2013), *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία σε θέματα ασύλου, συνόρων και μετανάστευσης*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/handbook-european-law-relating-asylum-borders-and-immigration>
- FRA (2011), *Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union* (Τα θεμελιώδη δικαιώματα των μεταναστών που διαμένουν παράτυπα στην Ευρωπαϊκή Ένωση), Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/fundamental-rights-migrants-irregular-situation-european-union>
- FRA (2011), *The duty to inform applicants about asylum procedures: The asylum seeker perspective* (Υποχρέωση ενημέρωσης των αιτούντων σχετικά με τις διαδικασίες ασύλου: από τη σκοπιά των αιτούντων άσυλο), Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, <http://fra.europa.eu/en/publication/2010/duty-inform-applicants-about-asylum-procedures-asylum-seeker-perspective>.
- FRA (2010), *Detention of third-country nationals in return procedures* [Κράτηση υπηκόων τρίτων χωρών κατά τη διαδικασία επιστροφής], Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, <http://fra.europa.eu/en/publication/2010/detention-third-country-nationals-return-procedures>.

Υπηρεσία Εκδόσεων

© Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2015

FRA – ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Βιέννη – Αυστρία
Τηλ.: +43 158030-0 – Φαξ: +43 158030 -699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

Print: ISBN 978-92-9491-232-9, doi:10.2811/74118
PDF: ISBN 978-92-9491-229-9, doi:10.2811/432777